

ISSN: 2146-1961

Arslan, F. & Memiş Baytımur, N. (2021). Didem Madak/Grapon Kağıtları Özelinde Biyopolitik Girdap, Besleyen Soru İmgesi Ya Da "Baba", *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(46), 985-995.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.2961>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

DİDEM MADAK/GRAPON KAĞITLARI ÖZELİNDE BİYOPOLİTİK GİRDAP, BESLEYEN SORU İMGESİ YA DA "BABA"

Fatih ARSLAN

Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye, farslan@firat.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9231-1820

Nazlı MEMİŞ BAYTİMUR

Arş. Gör. Dr., Sinop Üniversitesi, Sinop, Türkiye, nmbaytimur@sinop.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9231-1820

Gönderim tarihi: 03.07.2021

Kabul tarihi: 15.11.2021

Yayın tarihi: 15.12.2021

Öz

Didem Madak, kendine özgü diliyle yazdığı şiirlerini, anne ve çocukluk özlemi, yalnızlık, yabancılaşma, kaybolma isteği, kendini arama, ümit, ümitsizlik, vazgeçmişlik ve baba figürü gibi konular ile hüznü ve lirik anlatım üzerine inşa eder. Madak'ın şiirlerinde geçen figürler esasında onun gerçek yaşantısının birer izdüşümüdür. Şiirlerinde kullanmış olduğu farklı imgeler çoğunlukla yaşantısına dair iyi ve kötü anılar ile bu anılarda yer alan kişileri temsil etmektedir. Bu durum şairin başta çocukluğu olmak üzere geçmişi ile olan bağının kopmamasına diğer bir ifade ile şiirleri aracılığı ile geçmişte yaşamasına neden olur. İlk kitabı olan ve 18 şiirden meydana gelen Grapon Kağıtları benzer şekilde şairin çocukluk hatıraları ile annesine duyduğu özlemi ve beraberinde baba figürünü yoğun bir şekilde içerir. Kitabında "Baba", şairin anlatımında erkek imgesinin temel taşıyıcısı olmuştur. Şiirlerinde yer alan baba figürü kendi babası ile yaşamış olduğu bunaltılar, çıkmazlar ve içselleştirmiş olduğu duygulara dayanmaktadır. Annesini kaybetmenin doldurulamaz boşluğunu yetişkinlik yıllarına da taşımış olan Madak, söz konusu kitapta yer alan şiirlerinde babasına ait duygularını ve bu duygularının temelinde yatan anılarını belirgin bir şekilde mısralarına yansıtır. Madak'ın şiir öznesinde hayat, olması arzulan ve yaşanan biçiminde ayrılır. Bu nedenle şiirlerinde baba figürü beraberinde birtakım tereddütleri de içerir. Baba figürünü işleyişinde babasının tavırlarındaki olumsuzlukları net bir şekilde ortaya koyması onun babasından uzak kalmayı tercih eden ve bu durumdan dolayı mutlu olan yönünü ortaya koyar. Diğer taraftan şiirlerinde babasına duyduğu özlem ve kırgınlığı anlatan ifadeler ona karşı duyduğu travmatik bağlılığı da kanıtlar. Grapon Kağıtları, şairin zihnindeki "baba" şemasının ve bu şemayı besleyen duyguların hissedilir sıklıkta işlenmiş olduğu bir kitaptır. Şair babasına duymuş olduğu eleştirel ve duygusal yoğunlaşmayı şiirlerine bu kitapta yansıtmış, sevgisizliğin, ilgisizliğin, özlemin ve mutsuzluğun sembolü olan baba figürünü bu sembollere dayalı olarak anlatır. Yaşamı boyunca her zaman bir parçası eksik olan ve zihninde gömülü kalmış kız çocuk/kadın küskünlüğü, şiirlerinde yer alan serzenişlerle "baba"yı mahkûm eder.

Anahtar kelimeler: Didem Madak, Grapon Kağıtları, baba figürü, kız çocuk.

THE BIOPOLITICAL VORTEX, NURTURING QUESTIONING IMAGE OR THE “FATHER” IN DİDEM MADAK’S GRAPON KAĞITLARI

ABSTRACT

Didem Madak creates her own language and poetry on the foundation of issues like the longing for mother and childhood, loneliness, detachment, the desire to get lost, the pursuit of oneself, hope, despair, renunciation, and the father figure, as well as sorrowful and lyrical expressions. The figures in Madak's poems are in fact the projections of her own life. The various imagery she used in her poetry generally symbolizes her life's happy and unpleasant memories, as well as the individuals involved in these memories. This predicament causes the poet to hold onto the bond she has with her past, especially with her childhood; in other words, it causes the poet to live in the past through her poems. Grapon Kağıtları which is her first book consisting of 18 poems includes similarly the poet's childhood memories, her longing for her mother and her father figure. In her book, the “Father” has been the sole bearer of the male image with the poet's narrative. The father figure in her poems is based on her own depression, conflicts, and emotions she has internalized toward her own father. In the book in question, Madak who carried the unamendable void emerged after losing her mother into her adult years, clearly portrays her feelings towards her father and the memories underlying these feelings in her poetry. Life, which is in the subject of Madak's poetry, is divided into two: desired and lived. Therefore, her poetry includes certain hesitations accompanied by the father figure. The fact that she plainly displays the negative aspects of his father's attitudes while narrating her father figure reveals a side of her choosing to avoid his father and is content with this decision. However, the expressions in her poetry portraying the longing and the resentment she feels toward her father reflect her traumatic attachment to him. Grapon Kağıtları is a book in which the “father” scheme in the mind of the poet and the emotions nurturing this scheme are narrated in a way that is highly sensed. With this book of poems, the poet conveyed the critical and emotional intensity she feels for her father, and she describes the father figure, which is the emblem of lovelessness, indifference, longing, and sadness based on these symbols. The girl/woman, who feels like throughout her life a part of her is forever lost and buried in her mind, condemns the “father” with the reproaches in her poems.

Keywords: Didem Madak, Grapon Kağıtları, the father figure, daughter.

GİRİŞ

Politika düzeninde bir kırılmayı belirten biyopolitika “insan türünün yaşamına özgü olguların bilgi ve iktidar düzlemine, politik teknikler alanına girişi”ni (Foucault, 1986: 141-142) ifade eden bir kavramdır. Söz konusu kavram, hayatın somut taşıyıcılarının soyutlaştırılıp yayıldığını kabul eder. Biyopolitikanın öğeleri, tekil insanın varlığı kapsamında değildir; ancak onların nüfus seviyesinde ölçülen ve tasnif edilen biyolojik nitelikleridir. Bahsi geçen ölçü ve tasnif, “belli normları, yerleşik standartları ve ortalama değerleri belirlemeye” (Lemke, 2017: 20) olanak sunar. Böylece hayat, bağımsız, objektif ve ölçülebilir etkisi olan bir güç haline gelir. Öte taraftan da somut canlı varlıkların ve kişisel tecrübenin özgüllüğünün pratik bakımdan birbirinden ayrıldığı ortak bir doğruluk meydana gelir. Bunlardan hareketle denilebilir ki, yaratılmış varlığın tamamlayıcı yapıları, genellikle temsil ettikleridir. Ataerkil, babacıl tavır, erkeklerin doğal yapıları bağlamında daha çok fiziksel argümanlarla desteklenen tamamlayıcı nitelikler taşır. Erkeğin fiziksel, akıl, güç vb. donatılmış tavrına devlet kurma, savaşabilme özellikleri de eklendiğinde ortaya tartışılmaz erk temsilleri çıkar. Egemen olanın, yönetenin, devletin ikamesi adına daha güçlü olduğuna kanaat getirilir. Buradan hareketle toplumsal normlar, statüler, roller belirleyici erkin, erkeğin, babanın gücünün arzusuyla isimlendirilir. Gücü kendi tasarrufuna alan; ötekileri gözden uzaklaştırır, zayıflatır. Bütün yapıları soy, miras, ekonomi vb. niyetlerin koruyucu kollayıcısı olmakla ataerkil düzen alternatifsiz gibi algıya sebep olur. Tanımlamalar farklılık gösterse de güç dayanakları temelde ideolojik söyleme yaklaşan içerikler taşır. Ayrılmış cinsiyet bütün üretim, belirleyici eylemlerin asli temelidir. İlişkinin karşılık esasına dayanması kurallarının da zamana, zemine uygun yeniden tasarlanabileceği anlamındadır. Ataerkil yapı tekli hüküm olarak değişmez değil; tasavvur ve taslak niyetidir. Erkek çocuğun taşıdığı değer yapıları kadar ona yüklenen, onda hayal edilenler farklı norm, statülerle adı tam konmamış bir güvence evreni yaratmaktadır. Ataerkil yapının örgütlenme dayanağı erkek imgesi, karşıdaki muhatabın bulunma biçimiyle somutlanır. Kadının temsil alanları, erki boş bırakılmış sorularla çevrilidir. Kadına toplumun yüklediği, yıktığı her türden tanımlama diğer yüzüyle erkeğin varlık alanını, hareket etme biçimlerini yönetir. Erkeklerin yazdığı hikâyelerin kahramanları kadındır. Alt bilince yuvalanmış feminist söylem, ikna edilmiş ruhun emrine verilmiş yarı gölge eşliğinde güç söylemleri doğurmuştur. Farklılık, simgesellikten çok üretilmiş tanımların hükmüdür. İletişim, etkileşim, cinsiyet paradigmaları her birinin ayrı ayrı değerlendirmelerine muhtaçtır. Her biri doğal varlık olmaktan çok doğalcı tasarım modelleridir.

Mitik söylemin dinamizmi kadın, dişil söylem üzerine bina edilmiştir. Arketipsel boyutta bütün mitolojiler animusu/dişil olanı tamamlayan, tanımlayan gölge anima/eril imgelerle örülüdür. Kadın psişesinin deneyimleri bu şekliyle aktarılır; çünkü kadın doğurgan, yani yaratıcıdır. Kadın olmuştur; erkek olma yolunda... Kadının değişimi dönüşümü tetikler; ama erkeğin değişimi kaostur. Kutsanmış varlık olması hasebiyle imge, simge, işaretlerdeki değişim de büyük oranda kadının değişiminin sesi, sesin izleri, esinlenmeleridir.

Didem Madak'ın ilk olarak 2000 yılında yayımlanan Grapon Kağıtları adlı eseri, kabul gören ve görmeyen hareketlerle şekillenen erkek imgesini, bu imgenin temel taşıyıcısı olan baba figürünü, baba ile olan olumsuz hatıraları ile bunların ruhsal yıkıntıları ile varlığını sürdüren ve iç dünyasını rahatlatmaya çalışan kız çocuğunun

dününü/bugününü, şiirleri aracılığıyla dramatik bir biçimde yansıtır. Bu çalışmada, şiir öznesinin yaşam hareketlerine sevgisizlik, hasret, ilgisizlik ve mutsuzluk yükleyen baba figürünün, özne ile olan ilişki odağına yerleşmesi, söz konusu eserdeki şiirler aracılığıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

YÖNTEM

Doküman analizi yöntemi kullanılan çalışmanın veri kaynağını Didem Madak'ın Grapon Kağıtları adlı eseri oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında sadece bahsi geçen yazarın söz konusu şiir kitabı dikkate alınmıştır. Öncelikle bu şiirler detaylı bir şekilde incelenmiş ve ilgili şiirler, biyopolitika kavramı, baba figürü ve kız çocuk ilişkisi çerçevesinde irdelenip tahlil edilmiştir. Bunu gerçekleştirirken mitolojik unsurlardan, psikolojik ve sosyal etkilerin ilişkisinden ve yazarın hayatına dair bilgilerden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Yaş/Yaşam... Avuçta Taşınan Genetik

Kadının etkisi kadar etkilenmesi de ince ruhunun yayılğan sarsıntılara yakındır. Kadının kırılması, bunalması, acısı ve yalnızlığı doğurgan kimliğin, rahmin çok katmanlı fraktal yapısı gibi derindir, derinlerdedir. Didem Madak gerçek yaşantısındaki bunaltıları kapandığı, çekildiği örüntüde asosyal kırıntılarını içselleştirmiş ve çıkmazlarına açar imgelerle hayat vermeye çabalamıştır. Tez/antitez tavırlarla biçimlendirilen erkek imgesi; olan ve olması gereken, ideal ve mevcut, hassas ve duyarsız arasında kendini teskin edecek yunaklar arar. Naif edası ile şiir yazan bayanın şiirdeki sesi, erkeklere isyan/tepki olarak çıkar. Kendini ifade edebilen, haykıran, bağırır ve kendince haklılıklarını savunan tepkisel eylemler, en hafif ifadesiyle kadın kimliğinin erkek kimliği tarafında farklı biçim ve niyetlerle çevrilmesine müsaade etmeyen aralıklar yaratmıştır. Ancak "...tek istediğimiz cinnet pahasına da olsa kendimizi hiçlikten kurtarmaksa, belki sözcükler yeterli" (Bonney, 2003: 86) olacaktır. Sözün, şiirin içsel sesi mırıldanmakla bağırarak arasında diyagramlarla hiçin, beyazın trajik sayfasına karalamalar yapmakla meşguldür. İşte bunun kendince kontrollü haline şiir diyebiliriz. Sosyopsikolojik etmenlerin hayatının her aşamasında temkinli adımlar dikte ettiği yaşam, korunaklı gölgelerin çekilmesiyle birden ışığa maruz kalmış; yoğunluk, reddedilemez kadınsı kimliğin hücrelerini dual ve doğal temrinlere bırakmıştır. Cinsiyet, kadınsılık, romantizm, naif, ideoloji vb. nitelikler arasında karanlığı yırtma gücünü bulmasa da aralamaya çalışan Didem Madak'ın şiir öznesi, Tanrı'nın ve aşkın vadedilmiş topraklarına ulaşma gücünü kaybetmeden; pes etmeden yaklaşma çabasına girer:

İyi niyetli ve sevimli kızıdan kalanlar

Sallanıyor durmadan boş salıncaklarda

"Üzgünüm" diyor

Yaşadıklarının ağırlığı altında o sık sık şöyle dua eder:

Olanlar oldu Tanrım

Bütün bu olanların ağırlığından beni kolla! (Madak, 2013: 48)

Şiirin; hayatın etkisinde, terkisinde, tepkisinde hangi mesafede durduğu bilinemez ama ortada Didem Madak, onun hayatı, onun şiiri ve onun şiir öznesi vardır. Muhatap alınması gereken şiir öznesidir ki bu sanatı sert gerçeklikten gerçeğimsi estetik arzuya çeviren büyümlü söylem, söz adağıdır. Pasif, arzuları kapalı, edilgen sevilme biçimlerini farklı tutum, değerlerle kurgulayan toplumda öğretilmiş primitif dikkatle sunuma hazır edilen dişil varlık fark edilmemiş, bütün sevilme biçimlerini bastırmıştır. Her türden kalkışmanın yaratılış niyetine aykırılık olduğu iddiasındaki sosyal erk din, gelenek, aile gibi farklı donelerin yardımıyla ucube sevilgen objeler oluşturma gayretindedir. Sevilgen dişil varlığın, seven yapıya dönüşmesi en temelde benzerlerinden kendini ayıran kadını karakterin adının konması “bir” eyleşme çabasıdır. Müjde Bilir, bu tanımlanma kaosu için şunları söyler:

Seven özne hiçbir zaman dişil değildir... Tutkulu aşk ötekine bir sesleniştir... İki insan bir arzu ilişkisi içinde birbiriyle karşılaşır; birbirini iki insan, eğer bu heteroseksüel bir ilişkiyse, şu biricik tekil kadın ve şu biricik tekil erkek olarak görme, tanıma imkânına sahip olurlar. Arzusu, arzusunun kaynağındaki dürtü Didem Madak’ı bir kadın şair olarak okumamızı yetkilendiren ikinci şeydir. (Bilir, 2015: 37)

Şair kadınlar; şiirin kadını, şiir kadın olmayı reddedenlerdir. Sözün nazik kalıplarına kadını duyurgalarıyla onlarca imge taşıyan, dişil/trajik duyguların toplayıcılarıdır. Hatta şiirsel imgenin en tehlikeli biçimidir şiirin şiir yazması; çünkü zaten niyet, hissi kablel vuku, sezgi, ima, tavır, biçimlenen çok katmanlı, derin duygu dehlizleri bir de çağrışımsal akışı destekleyen dişil söyleme arka çıkınca ortaya çözülmesi zorlaşan imajinasyonlarla örülü girift satırlar çıkarır. İpuçları, izler, işaretler, satır araları muazzam dikkat kesilmesinin; anlamı, anlamayı her adımda beyazın trajiğinde kaybetmeye çalışan özgün söz mahremiyetleridir. Şiir anlamaya hizmet etmez; anlaşılma da razı gelmez. Gönülsüzce harfin yurdunu işgal etmeye çalışan evcil köpeklerdir. Satıra elini uzatan mütereddit bir saygıyla boyun eğmek zorundadır. Temelde şiir öznesi sadece işaret ve işaretçilere dikkat etmemizi niyetsizce fısıldar. Akı, ruhu daha çok sözün imleyici güçleri yönlendirir:

Kimileri yenilik karşısında gösterirler kendilerini; renklilik, çeşitlilik, beklenmedik olaydır takıldıkları. Bu güçlerin harekete geçirdikleri imgelemin betimleyecek bir ilkbaharı her zaman vardır. Doğada, bizden uzakta hanidir yaşayan bu güçler çiçekler üretirler. Öteki imgeleyici güçler varlığın temelini eşelerler; varlığın içinde hem ilk olanı hem de sonsuz olanı bulmaya çalışırlar. Mevsime ve tarihe hükmederler. Doğada, bizde ve bizim dışımızda tohumlar üretirler; biçimin bir tözün içine gömüldüğü, biçimin içsel olduğu tohumlar üretirler. (Bachelard, 2006: 117).

Madak’ın şiir öznesi, önce kadın varlığının temellerini eşeleyen; dışımızda, ötemizde bu toprakta alışılmamış baharlar üretmeye gayret eden etkin, muktedir imleyici güç olmak yolundadır. Yolda olmak, yolunu çizmek, yolundan gitmek değil yolu yapmak arzusudur.

Kısmi Telafi... Muhatap“sız”lık... İki Hece Ba-Ba

Madak söyleminde erkek imgesinin temel taşıyıcısı ‘baba’dır. Ataerk kurgusallaşmanın binlerce yıldır köküne taşıdığı sularla büyüyen çoklu imaj esinlerine kaynak teşkil eder. Babacıl söylem yeryüzünün bütün kaygan

değerlerinin sabit paydası, dayanak noktası, güven durağıdır. Her ne kadar bizim aile geleneğimiz kadınlarla, kadın tarafında akan (anneanne, kız kardeş, teyze, dayı...) duygusal tarafgirlik taşısa da baba kayb olduğunda, hayatta olmadığında ortaya çıkan kaotik yapı, bütün trajik eylemlere zemin hazırlamaktadır. Kadını hüküm ruhun ince sırlarını taşımak, örtmek, kapatmak üzere hareketlenir; erkeğin rolü adın konmamış yalnız bir coğrafyanın sessizliğinde yaşamak ve gerektiğinde varlığını hissettirmektir. Kadın; kendiliğiyle baş başa kaldığında his, tavır, davranış ölçeğinde stratejist modellemeler yapabilir. Çoklu, renkli eylemlerin bir zemine oturması sarsıntı içinde düzen; kaos içinde sabit yapılarla vardır: “Yaşasaydın, hayatının ortasına/Güller yığan bir adam olsun isterdim babam...” (Madak, 2013: 16)

Tıpkı yeryüzündeki çoğu şeyin zıtlıklar üzerinden kurulması gibi Madak’ın şiir öznesi için de hayat, olması arzulan ve yaşanan biçiminde ayrılmıştır. Hatta kurgunun kendince iklimini de dâhil edersek üçlü çelişkilerin ortasında yalnızca ince şair ruhu kalır. Kadının kopuşu, metapsişik temelleri kökünden sarsan çekilmelerdir. Derin katmanları hem fiziksel hem ruhsal yaşayan kadın, birbirini tetikleyen sebeplerle yıkık, örtük, küskün karanlıklara çekilebilir. Yalnızlığın işkencesi ancak sözün rahatlatma terapileriyle sağaltılabilir. Yaşamak travmasındaki “şair, kadınca şeylerin içindeki ruha göndermeler yaparak sıkılmışlığı, kabullenmişliği, naifliği anlatan ve bu sıradan kişilerin olağan eylemlerinde büyük fırtınaları kamçılayan” (Kundakçı, 2015: 20) sözlerle estet dilini örgütler. ‘Baba’ imgesi tereddütlerle elin uzatıldığı yeredir. Bir taraftan kavuşma arzusunu, bir taraftan sonrası belirsizlikleri taşır. Kalıplaşmış varlık, sınırları belli eylemler, alışıldık kötülükler, tartışılmaz kararlar içinde erkek sözcüğünün en yumuşatılmış biçimidir: “Mavi kareli gömleğiyle hatırladıkça babamı / Kırıp kırıp fotoğrafları döküyorum başımdan aşağı” (G.K., s. 21). Ulaşma mesafesinde duran baba, duygularını saklayan ve duyguların saklandığı bir gel mesafesidir. Mesafeli bir aşktır, aşkın mesafesidir, mesafenin aşkıdır... Aradalıklar, eşikler, araftakilerin çoğu kez hatıralarla gömülmüş görev adamı, unutma arzusudur. Tutulmuş, tutkun, müdahil tavırların tam kestirilemeyen ölçülerini boyutlandırır. Mısralarla anılarını yeniden kuran, kurgulayan Madak, sözün her mihneti kabul eden hoşgörülü zemininde tekçe söylemenin özgürlüğünü tatmıştır. Yerine göre var eder, yok eder, yakar ya da yırtar. Yok edişte; kaçış, bu kaçışın içinde kayboluş ve tekrar eden bir huzursuzluk hâkimdir. Şiir öznesi, hatıraların yokluğunu kutlar:

Şimdi mutluyum

Geçmişini mi yok ettin kızım diye soran

Bir babadan kurtuluşumu kutluyorum

Babama söyle, o gelmesin maviş anne... (Madak, 2013: 21)

Annenin zaten taşıdığı sevigene kimliğine “maviş” nitelemesinin eklenmesi şiir öznesini babasızlığın travmatik yaklaşımlarından korumuştur. Çelişki yumağındaki birey için varlık/yokluk, benzer anlam açarları gibi nihai beslenme biçimleridir. Dolayısıyla kendi trajedisini yaratmaya eğilimliler adına ‘babasızlık’ çok açarlı imgelemdir. Kabullenişler soran, sorgulayan eril muhatabı baba kavramının önüne taşır. Önceki mısralarda, anılarından kurtularak mutluluğa erdiği iddiasında olan şiirsel özne, sonrasında algısını biraz daha öze taşıyarak baba müdahalesinin yok oluşunu kutlar. Onunla birlikte özgür alanların açılışını, sözün ve tavrın kontrolsüzlüğünü...

Yaralı bilinç, yakınlaşanlarla yaraları daha derinleşir. Yaşarken varlığı, yokken eksikliği her şekliyle kız çocuklarının kırık kalplerinde babacıl kesikler vardır. Tatmini olmayan hesaplaşmalar, mutlu olmayan hayatlar muhatap olarak genelde babayı karşısına alır. Baba olmanın sevinci, arzusu deyim yerindeyse "...aynı paket içinde, fedakârlığın işkenceleriyle ve meçhul tehlikelerin esinlediği korkularla" (Bauman, 2012: 70) birlikte olmayı göze almaktır. Kaçma mesafesi, hangi uzaklığı taşırsa taşısin ruhları teskin etme konusunda zayıftır. Reel hayatında yaşadıklarını şiirsel imgeyle bağdaştırmak ne kadar tuhaf olsa da Madak'ın mezar taşında anne veya babasının değil kızının isminin geçmesi de benzer mesafelerin zorluğunu ispatlar: "Fusun'un Annesi Didem MADAK ÇELİK". Kimin hangi niyetli tercihinin sonucudur çok da önemli değil ama yazılan, yaşanan her biçimde eril hegemonyayı reddeder. Taş çürüse de şiir kalacaktır.

Bilinen bir anekdottur; Madak'ın arkadaşı Mutsuz'a Kim Bakacak şiirine ilham olan olayı şöyle anlatır:

Soğuk bir kış akşamı... telefon çaldı. Arayan Didem'di... Annesini özlediğini ve bu yüzden beni aradığını söylüyordu... Bir taksiye binip gelmesi için onu ikna etmeyi başardım... Konuştukça annesine özlemi, anne şefkatine duyduğu ihtiyaç derinden hissediliyordu. "Çok mutsuzum" dedi... "Ama biliyor musun?" dedim. "ben de mutsuzum...". Bir itiraftı bu. Mutsuzluğun ortağı olmaktan başka bir şey gelmemiştii elimden... Eve döner dönmez duvarda panoya ilıstirdiğı bir defterden koparılmış küçük bir kâğıtta, Didem'in el yazısıyla karşılaştım. Şöyle yazmıştı: "Sevgili Müjde, Maviş Anne, içimden hiçbir şey söylemeden gitmek geldi. Seni seviyorum. Dün gecenin şiiri yazılmıştı zaten, ben sadece kaleme alacağım... Didem"... O geceden tam üç ay sonra çıkıp geldi Didem... "Mutsuz'a Kim Bakacak ?"... Sahiden de o gecenin şiirini yazmıştı Didem. Ama o geceki "bir anne" "bir dünya anne"ye dönüşmüştü. "Maviş anne" onun "hep yanlış ata oynayan kahramanlar"ından biri olmuştu artık. (Bilir, 2015: 28).

Kuşatılmış evrende bütün mutsuzları kucaklamak, göğün imkânlarını kalbine çekmek isteyen şiirsel özne mavi sözcüğünün kapsayan ve nefes açan tavırlarını imgesel boyutlara çağırmıştır. Acının paydaşlığı anne ve mavi söylemlerinin eşliğinde "maviş anne"nin sevimli kalıbına dönüşür. Çaresiz yalnızlık, tutulmuş kalpler ve her defasında hatıralarla içre çekilen mahcup kadın kalbi nihayetinde sadece imgelerin sahte gerçekliğine, gölgesine sığır.

Her gün uzak ülke kırpıntıları dökülür
Güneşin ceplerinden.
Yoksul bir aile babası cebi gibi,
Biraz kasvetli ve susam kokulu. (Madak, 2013: 34)

Şiir öznesi öncelikle ortam oluşturma gayretiyle mutlak açar sözcükleri sıralar: uzak ülke, kırpıntı, dökülmek, cep, yoksul, kasvet, susam, koku... Bunlar dizgenin asılma mandallarıdır; gerisi sözün gereğı. Mevcut gerçekliğin boğuntusu içinde kaçma nöbetleri geçiren şiirsel özne, varlığını rahatlatacak imgelere yönelir; ancak nihayeti kasvettir. Çünkü sınırlı huzurlu, mütevazı mutluluk, verilen hükümler kadar mutlu olmayı sağlayacaktır.

Misralardaki baba, aile babası yok/sulluğuna rağmen çabasıyla evine, çocuklarına mutluluk getirme vaadinin yanında duran karakterdir. Figüratif eğilimleri cebinden çıkacak uzak ülke kırpıntılarına yoğunlaştırmıştır. Şaşırtacak, sevindirecek, alışılmışın dışına taşacaktır. Kalplerini ceplerinde taşıyan babalar, mevcut dünyanın tavrına muhalif kendi dünyalarını avuçlarında uzatırlar. Babaların mesafeli duruşu, sürekli kendini tutan, göstermekten çekindiği sevgisi sıcaklığından mahrum kalmış arzu iştihaklarına sebeptir. Baba/erkek rollerin karıştığı her durumda adı konmamış rekabetlere sürüklenir. Madak şiirinde bağımsız erkeğin, bağımlı eş, dost, sevgili, babadan farklı olacağına dair ciddi yapısal endişeler, tespitler vardır. Çoğu mısra da baba “...grotesk bir üslupla temsil” (Zeldin, 2010: 107) ve tasvir edilir.

Kayboluşumun beşiğini sallıyorum bu akşam
Büyüyor yavaş yavaş
Sırtında parmak izleriyle zamanın
Bir tekir kedi ile beraber
Seyrediyorum hayatı:
O meleklerin cebinden düşen anahtardı,
Son zikrin halkası
Allah’ın son hatırası
O bizim kaçırdığımız fırsattı
Uğurböcekleriyle parmak uçlarında
Küçümserdi hep ona olan aşkı (Madak, 2013: 56)

Anlatımın başlangıcı babaya dair anlatılamayan ama hissedilen kişisel nitelemelerle kurgulanmıştır. Şiirsel özne kendi olgunlaşma, yaş alma ritüellerine babayı tanık kılar, onun ruhuna özdeş niyet biçimleri yaratır. Aşkın eşitsizlikleri şiir öznesinde denk gelmeyen, düşmeyen tepkiler ortaya çıkarmıştır. Sözel içgüç, antipatik aradalık tam tasavvur edilemeyene ulaşarak “...babaya duyulan nefreti pasif, kadınsı sevgiye” (Reich, 2014: 65) dönüştürmüştür. Benzeşmeyen karakterler aynı oranda baba, erkek kimlikleri ile harmanlanınca derin pişmanlıkları doğurmuş baba hep “o bizim kaçırdığımız fırsattı” satırlarının günah çıkarmaya eğilimli suçluluk dizgelerine takılmıştır. Satırların sert söylemleri bazı imge çağrışımlarıyla nahifleştirilir. Uğurböceği, bunlardan birisidir. Böcek olmanın neredeyse bütün isim çıkarımlarını dışlayan canlı imge, taşıdığı uğur sembolleriyle yeni anlam alanları açmış, şiir öznesinin hayal ve gerçek arasında sürekli yankılanan tutarsız eğilimlerini teskin etmiştir. Satırların gergin iplerindeki sözcükler bu türden yumuşatılmış ibarelerle sıkça rahatlar. Diğer türlü keskin realite hem sözü, hem şiiri, hem şiirsel özneyi hem de onun yetkin erkini taşıyan şairi uçurum kenarlarına taşıyacak; zaten cennet ve cinnet tepeleri arasında koşuşan ruh hali daha da bozulacaktır: “Gözünün yaşına bakmadan şimdi ben / Kovuyorum ihtiyarı ” (Madak, 2013: 56). Kovulmuş mevsimler yine kendince oluşların ırmağında yıkanmak üzere baş üstüne kaldırılır. Baba mesafeleri kovulmak, yaklaşmak kipleri üzerinden beslenmiş gönül niyetleriyle yoğruludur. Her sırrı taşıyan, insanın kendince bütün sohbetlerine tanık olan ayna bile... “Ardımda kırık bir ayna / Üvey anneleri hayatımın.” (Madak, 2013: 57). Kendi suretini kendisi dışında ama tarafsız bir nesne üzerinden görmek isteyen insan için ayna, mitik dönemlerden günümüze mahrem, çok yönlü

bakış muhatabıdır. Narkisos'tan beri kendi eidolasını varlığı haricinde duyumsamak isteyen birey için aynanın "üvey" tanımı bütün samimi değerleri alt üst etmiştir. Üvey sözcüğü her bulaştığı ifadeyi zehirleyen kötülük taşıdır. Şiirsel özne kırık ayna parçalarını aynı olumsuz imgeyle perçinler ve söylem değerini, etkisini artırır. Aynanın kırıkları öz benliğin parçalanışdır. Aynanın yalansız, dürüst tavrına karşı üveyin iç hesaplaşmaları şiirde zıt imge rezonansları yaratmıştır:

Batsın diye güneşe tempo tutan o kız çocuğu...

Evden kaçışının pembe spor ayakkabıları vardı.

Hüzün neydi sanki o zaman

Artık kullanılmayan dikiş makinesi annemden kalma. (Madak, 2013: 56)

Kaçışın cinselliği olmaz; ancak dişil imgeyle hissettirilir. İşte pembe ayakkabılar buna işaretler. Salt karanlıkta, her şeyin gölgeye sığındığı anda öteki gözlerin fark etmediği sadece kaçanın muhataplığında gizlenen pembe ayaklar; parmak uçlarında ince koşuları müjdelir. Şiirsel özne, kendi feminen mirasını taşıırken onu çeşitli sözlerle çoğaltmaktadır. Nesnelerin kullanılmaması, unutulması, bir kenarda durması aslında süregelen hatıralarla ifadenin örülmesidir. Çocuk yaşların kokusu, çocukluğun mutlu anları tekerrür eden günceli yeşertmek iddiasındadır Madak şiirinde "...anne figürü, çocukluğa dair hatırlama deneyimlerinin ortak meselesidir. Hatıranın merkezinde anne vardır ve anlatıcı öznenin geçmişe dönüş arzusunu temsil eder. Geçmiş ve şimdi arasındaki tezat annenin yitimi üzerinden derinleştirilir" (Akdik, 2015: 264). Elini uzatsa belki yakalayacağı zamanları tutmak yerine kayboluşunu seyreder. Ruhsal tutunma aynı oranda anlatma güdülerini tetikleyen beslenme kaynaklarıdır. Annesini kaybetmenin doldurulamaz boşluğunu Madak; baba, anılar ve annesinin özdeşleşim kurduğu simgesel yoğunlukların varoluş değerleriyle doldurmuştur. Kullanılan her eşya, annesinin elinin değdiği kutsanmış ritüel tapınaklara dönüşür. Dokunulmuş, aidiyet anne şefkatinin anımsatıcı öğeleri kutsar. "Ölmekte olan babalar daha fazla faillik sergiler; burada da aile merkezlik söz konusudur; ama daha geniş bir duygusal yelpaze sergilenir, elle tutulur ve bireysel anılara" (Kellehear, 2015: 323) daha fazla yer açılır. Aynı şekilde imgenin bütünselliğini yitirdiğini düşündüğü duygusal öç muhatabı olmakla baba, çeşitli ayrıştırma somutlanmalarına tabii tutulur.

Babam

Çıkarılmış bir adam bütün fotoğraflardan

Kader neydi sanki o zaman,

Masada açık unutulmuş

Turuncu kulaklı bir makastan başka.

Bir ağaca bakıyorum şimdi

Başladığı yerde bitiyor dünya (Madak, 2013: 56)

Mısraların amacı haklı çıkmak olamaz; çünkü şiir iddia ürünü değildir. Söz konusu olan kendince tavır, tutum ve davranışlara ifadenin söylem niyetlerini rahatlatarak ortamlar hazırlamaktır. Çekilen boşluk, mevcut boşluğun tamamlama girdaplarını teskin eder: "Alışıyor dil şimdi / Azı dışın bıraktığı boşluğa / Bastırıldı nihayet hayatın

kadife kalesinde çıkan isyan.” (Madak, 2013: 56). Mısradaki ‘azı diş’ sadece fiziksel değil; psikososyal bağlamda da köken, tutunma temsilidir. Aslında temel mesele kız çocuğu olarak şiirsel öznenin kadın bilinciyle örgütlediği sevginin; baba olarak erkek niyetinde mesafeli oluşan sevginin birbirine benzememesidir. İki terk edilmiş, mesafeli sevme biçimi birbirini sorgulama noktasına gelse de kalem Madak’ın parmaklarının hükmündedir. Zihnindeki “Anne babamdan birini hiç olmazsa kurtarayım dedim, diğeri nasılsa ölecekti.” (Caroco, 2008: 87) cümlesinin mantığı zorlayan tarafgirliği şiire hükmeder. Zaten tek taraflı söylem, misafire çok hoşnut bakmayan şiirin çilesinde ancak bu kadar kullanılabilirdi. Tekraren çoğullanan sevme/üzülme kipleri poetiği besleyen kanalları açık tutma adına bilinçli şekilde nihayete erdirilmez. Sonucu olan kendince de olsa bitmiş demektir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Kendi kurmacasını oluşturan, sözün kendi tahtına kurulan her şair ve onun kurmaca temsilcisi şiirsel özne beslenme kaynaklarını kendince kurgular. Sözün mayınlı tarlası şiirin içerisinde varlığını tarif etmek yerine tahrip eder. Kamufle edilmiş her ifade, her imge sadece ipuçlarını hissettiren mesafeli yakınlaşmalara olanak tanır; onun için de patlamalara gönüllü olmak esastır. Şiirsel özne nasıl ki araftaysa, şiir ve okur da birer ara figürdür. Asla gerçeği deşifre etmez; çünkü şairin bütün gayesi içsel travmaları disipline edilmiş gibi görünen kalıplarda soğutmaktır. Anlamak, anlaşılacak ise belki en son arzulanan... “İma”nın imgeye dönüşmesi yaratılışı ima üzerine olan kadın için daha kapsamlı, zor, çetrefilli iştir. Kadın ruhunun kırgınlığı, sadece kırılma olamaz. Türk şiirinin çatlaklarına dolan kadınsı söylemin başat figürlerinden Didem Madak da kendince söyledikleriyle farklı poetik alanlar açmıştır.

Baba imgesi aynı yaklaşımın neticesinde şiirin mesafeli beslenme kaynaklarındandır. Özellikle Grapon Kağıtları’nda bunu destekler metinler mevcuttur. Satırlarda anne/baba, yokluk ve varlık içinde eleştirel, duygusal yoğunlaşmaya tabii tutulmuştur. Madak’ın dişil şiirsel öznesi bu konuda objektif olmak gibi amaç taşımaz zaten; zira kurmaca metinler için de şiir böyle tanımlara en uzak olandır. Baba, terk edişlerin, yalnızlıkların, acının, sahipsizliğin, arzu farklılığının tek muhatabı sıfatıyla şiirin ilmeğinde asılır. Bir öç jakobenine dönüşen mısralar, geç kalmış hesapları sormak niyetindedir. Hatıralar ve onları destekleyen tamamlanmamış duygu akışları; ekstrem noktalara trajik gerçekliğin hükmünde yükselir, beslenir. Hep bir parçası eksik, gömülü kalmış kız çocuk/kadın küskünlüğü tatmine aç serzenişlerle “baba”yı mahkûm etmiştir. Erken kaybın açtığı özlem kapanması zor bir yara olarak Didem Madak’ın reel ve şiirsel temellerini yerle bir etmiştir. Şiir yalnızca yaradan sızan cerahat kadardır.

ÖNERİLER

Bu çalışmada, Didem Madak’ın Grapon Kağıtları adlı eserindeki şiirlerden hareketle ele alınan baba ve kız çocuk figürleri, yine mitolojik ve psikososyal unsurlar ön plana alınarak Madak’ın Ah’lar Ağacı ve Pulbiber Mahallesi adlı eserlerindeki şiirlere de uygulanabilir.

Etik Metni

“Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir.”

Yazarların Katkı Oranı Beyanı: Birinci yazarın katkı oranı %50, ikinci yazarın katkı oranı %50’dir.

KAYNAKÇA

- Akdik, H. M. ve Aydoğan, M. (2015). Unutma-hatırlama: Didem Madak şiirlerinde bellek inşası. Solmaz Zelyut (Haz.), *Didem Madak’ı okumak* (s. 261-278). Metis Yayınları.
- Bachelard, G. (2006). *Su ve düşler/maddenin imgelemi üzerine deneme*. Olcay Kunal (Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). *Akışkan aşk / insan ilişkilerinin kırılganlığına dair*. Işık Ergüden (Çev.). Versus Yayınları.
- Bilir, M. (2015). Didem’den efsunlu izler. Solmaz Zelyut (Haz.), *Didem Madak’ı okumak* (s. 25-43). Metis Yayınları.
- Bonnefoy, Y. (2003). *Olasılık dışındaki*. Ömer Aygün (Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Caroco, A. (2008). *Post mortem*. Işık Ergüden (Çev.). Versus Kitap.
- Foucault, M. (1986). *Cinselliğin tarihi*. Hülya Uğur Tanrıöver (Çev.). Afa Yayınları.
- Kellehear, A. (2015). *Ölme üzerine bir inceleme / bireysel bütünlük, bedensel çöküş ve ruhsal dönüşüm*. Barış Zeren (Çev.). Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kundakçı, E. (2015). Kelimelerin kişilikleri. *Peyniraltı Edebiyatı Dergisi*, 24, 17-24.
- Lemke, T. (2017). *Biyopolitika*. Utku Özmkas (Çev.). İletişim Yayınları.
- Madak, D. (2013). *Grapon kâğıtları*. Metis Yayınları.
- Reich, W. (2014). *Karakter analizi*. Leyla Uslu (Çev.). Cem Yayınları.